

Men staat verbluft over zulk een geschiedschouwing.

Hier goochelt Dr S. weer met een paar „lijnen“ en daarmee wordt — *simple comme bonjour!* — de heele actie van '34 en '86 geteekend.

Ook hier heeft men weer een van die tegenstellingen, die door haar eenvoud aantrekken en toch zoo onwaar zijn.

Het leven en de geschiedenis zijn heusch zoo eenvoudig niet, dat men ze met enkele krabbeltjes in beeld kan brengen.

De actie van '34 komt er het gunstigst af. Ze was volgens Dr v. d. V. S. wel wat eenzijdig. Maar hiermee kan men zich troosten: alles is eenzijdig. Het accent lag er in elk geval op den geest. En dat is je ware.

De actie van '86 is geheel afhankelijk van die van '34. Zij is zonder den geest van '34 een dood lathengeraamte. Zij had ook zelf wel wat „geest“. Maar dat was toch niet de hoofdzak. Als de geest van '34 weg gaat, dan is, naar de voorstelling van Dr v. d. V. S., de geest van '86 niet krachtig genoeg om het vormencomplex op de been te houden.

Wordt door deze teekening vooral de actie van '86 niet onverantwoordelijk gekleind?

Bij de ineensmelting in 1892 legden de kerken uit de Doleantie openlijk het getuigenis af, dat de scheiding een werk Gods was.

En naar waarheid.

Daarop mag niet het minste worden afgedongen. Een kerkelijke geloofsmoed werd er in '34 openbaar.

Voor geen vervolging deinsde men terug. En wat in '86 aan bespotting en anderszins geleden is moet ver onderdoen voor wat men in '34 had te verduren.

Maar nooit sprak men over „formuleeringen“ op den toon, waarop Dr S. dat doet. Men stelde de Formulieren van Eenigheid en de Kerkenorde hoog. In zijn adressen aan den Koning wees men op het onschijnlijke en onwetige van den genootschappelijke vorm, welken deze de kerk in 1816 had oplegde.

Toch dreigde deze schoone actie telkens te verlopen. Waarom? Omdat men het over formeels kwesties niet kon eens worden. In zijn brochure „Heeft de Christelijke Gereformeerde Kerk recht van bestaan?“ vraagt Dr van der Linden:

„Maar wat leert onze eigen geschiedenis? Welk een schier eindeloze strijd, vele jaren aanen — immers tot 1854 toe — heeft de kerk der scheiding niet beroerd, somwijlen haast uiteengescheurd.“

Zoozeer legde het uitwendig vormelijke vele jaren lang beslag op deze actie.

Maar door Gods genade ging zij niet onder.

Het uitwendige verkreeg geen heerschappij over het inwendige.

Het geloof overwon.

En nu de actie van '86.

Zou zij niet uitwendig-vormelijk van opzet zijn geweest?

Zeker, de actie van '34 was meer spontaan, die van '86 werd langer voorbereid. Daarom kon de eerste naar de oude historische vormen der Gereformeerde Kerken niet zulk een diepgaand onderzoek doen als de laatste.

Maar zou in '86 het accent hebben gelegen op het uitwendig vormelijke?

Die de Doleantie actief hebben meegemaakt zullen als uit één mond hiertegen protesteeren.

Zelf heb ik van de actie weinig of geen heugenis.

Maar ik heb er vromen van hooren verhalen. En ik heb vaak ontroerd toegeluisterd.

Wat diep-geestelijken indruk had ze bij hen achtergelaten!

Hoe wisten zij de eene predikatie na de andere te noemen, die alle in hun ziel waren gezonken.

B.v. een preek over den tekst: „Niets hebbende en nochtans alles bezittende“. De kerk was zelfs van dak beroofd. En toch, de kerkangers gevoelden het onder die preek: wij hebben een rijken Christus, en daarom hebben wij alles. Een zeide mij: ik had nog nooit zoo gevoeld welk een volheid er in Christus is als op dat oogenblik.

Een godvreezende vrouw uit een heel ander deel des lands bekende mij: 't was mij in die dagen of ik Christus door de kerk zag wandelen.

En van hoevelen heb ik niet de verzuchting vernomen: wat leefden wij toen veel dicht bij den Heere dan nu; wij zien met zooveel heimwee op dien tijd terug.

Kunnen die zielsestemmingen door de accentueering van het uitwendig vormelijke zijn te voorschijn geroepen?

Ik raad Dr Smit aan eens te gaan zitten aan de voeten van die vromen, die behooren tot het stervende geslacht van '86.

Mij dunkt, dan zal hij zich in stilte schamen over wat hij hier neerschreef.

Zeker, ook met de actie van '86 was veel onheiligs gemengd. Vooral op plaatsen, waar een massale uitroeding tot stand kwam, werden niet allen gedreven door zuivere motieven. Doch dat zet op die actie het stempel niet.

De Doleantie droeg niet minder dan de Schieding een hoog geestelijk karakter.

't Is waar, men haalde niet uit over het recht van het subjeet.

Men kwam meer op voor het recht Gods.

Doch de ziel leefde erbij.

En dan wordt de ziel geen onrecht gedaan.

Ik zou dan ook Dr v. d. V. S. vriendelijk willen verzoeken, zich nooit meer in dezen geest over de Doleantie uit te laten.

Hij griet er hen, die toen dagen van hoogspanning in het geestelijke doormaakten, meer mee dan hij vermoed.

Hij bedroeft Gods heiligen.

Wij wenschen de dagen van '86 niet meer terug. Evenmin als die van '34. Wij zijn blijde met de dagen, waarin wij leven. God heeft alle ding schoon gemaakt op Zijn tijd.

Maar wij wenschten wel, dat iets van dat heilige vuur van '34 en '86 weer in onze Gereformeerde Kerken vlamde.

We zouden niet praten over mystiek.

We zouden mystiek zijn.

Dat dan Dr v. d. V. S. niet verder ga met zóó over de actie van '86 te oordeelen!

Want dan doet hij tekort aan het werk Gods!

Schijnbaar heeft Dr Kuyper geen klagen, dat hij door Dr v. d. V. S. niet hoog genoeg wordt opgevoerd.

In het eerste artikel ontvangt hij eertitels als: Napoleons-figuur, man Gods, held Gods, een koning over de geschiedenis, de machtige, levendige menschengeslacht, die den vorm beheerscht.

Hier worden de praedicaten op het standbeeld van Erasmus schier nog overtroffen.

En Dr v. d. V. S. rekent zich onder zijn dankbare navolgers.

Maar in het vierde artikel krijgt Dr Kuyper wel beschouwd, voorloopig zijn conge. O, tragiek der autonomie!

Nee, nee, Dr v. d. V. S. wil „geen tegenstelling tusschen beide geesteshelden forceeren“. Hij pleit niet „voor een vervanging van Dr Kuyper's arbeid door Dr Bavinck's arbeid“. „Nu versta men dat goed.“

Maar ondertusschen zal Dr Kuyper in de naaste toekomst zich toch op den achtergrond moeten houden. Immers, „het zal koers geven aan den levensovergang in het Gereformeerde leven te midden van welken wij leven, dat aan het hoofd van den toekomstigen tijd gaat de persoonlijkheid, het leven en de arbeid van Dr Bavinck. Vraagt men ons, wat wij willen, als wij spreken over „reformatie“, levensovergang, wordende correcties, nieuwe periode, nieuwstelling van het probleem „vorm en geest“, verlegging van het accent, meer aandacht aan het zieleleven, voor den geest, voor de persoonlijkheid, samenwerking en opbouw, daar, waar samenwerking en opbouw mogelijk is enz., dan zal ons stereotype antwoord zijn: „Wij willen dat, wat in Dr Bavinck was!“ En dan sluit dat antwoord een gansch program voor minstens een halve eeuw arbeid in.“

Zal krachtens Dr v. d. V. S.'s wet der accentverlegging na die halve eeuw Dr Kuyper misschien weer een kansje krijgen?

Tot deze toekomstbeschouwing wordt Dr S. genoopt door zijn eigenaardige visie op Dr Kuyper.

Hij ging weer „lijnen uitspellen“ tusschen Dr Kuyper en Dr Bavinck.

En zoo stelde hij aan den eenen kant Dr Kuyper de machtige in het „lijnen uitspellen“, die het accent legde op de zuiverheid van vorm, intellect, leer, dogmatiek, formuleering, organisatie en aan den anderen kant Dr Bavinck, die 't accent meer legde op de ziel dan op 't intellect, op den geest, meer dan op de formuleering, op de persoonlijkheid meer dan op de organisatie.

Maar hoe doet hij hier Dr Kuyper onrecht!

Heeft hij dan nooit „Drie kleine vossen“ van Dr Kuyper gelezen? Wordt daarin niet uitdrukkelijk tegen het intellectualisme gewaarschuwd?

En bij waarschuwing bleef het niet.

Heeft Dr Kuyper niet duizenden meditaties geschreven, die het gansche land door zielsverkwikking brachten?

Is dat soms een onbetekenend onderdeel van zijn arbeid geweest?

Welke schrijver in ons land, men rekene er gerust de Ethischen bij, heeft zulk een schat van mystiek ons nagelaten als juist Dr Kuyper?

Legde hij dan 't accent op het intellect?

Stellig, zijn dogmatische arbeid had enormen invloed, inzonderheid op de predikanten. Er zijn er wel geweest, die op den preekstoel enkel Kuyperiaansche dogmatiek gaven.

Maar heeft Dr Kuyper daartegen niet aanstonds zijn stem verheven?

Nog hoor ik hem in de collegezaal ons op het hart binden om toch niet in intellectualisme te vervallen, om toch te zorgen, dat niet de notaris den kansel beklimt.

Zei hij niet eens, dat het hem bedroefde, zo-dikwijls hij vernam, dat een kandidaat van de Vrije Universiteit puur voorwerpelijk preekte?

Is hij juist niet door vijanden gehoord als de man van de unio mystica?

Denkt Dr v. d. V. S. werkelijk, dat Dr K. zulk een breede plaats zou hebben veroverd in het hart van het Gereformeerde volk, indien hij zijn

kracht had gezocht in het uitwendig vormelijke, in een louter voorwerpelijke waarheid?

Er viel hiervan nog meer te zeggen.

Maar genoeg.

Omdat Dr v. d. V. S. het Gereformeerde volk niet voldoende kent, kent hij ook Dr Kuyper niet voldoende.

En om diezelfde reden kent hij ook Dr Bavinck niet voldoende.

Het is absoluut onwaar, dat Dr Bavinck het accent liet vallen op het subjeetieve.

Al heeft hij nauwgezette studie gemaakt van de menselijke ziel, al was psychologie een van zijn lievelingsvakken, zijn meesterwerk is en blijft zijn Gereformeerde Dogmatiek.

En hij behandelde die Dogmatiek juist van de meest objectieve zijde en gaf daarom zooveel ruimte aan de dogmenhistorie.

Van jongsaf was hij gesteld op fijne vormen.

Uit zijn briefwisseling beluistert gij keer op keer zijn verlangen naar belijning.

In de kwestie objectief-subjeetief stond hij er precies zoo voor als Dr Kuyper.

Als men zijn „Zekerheid des Geloofs“ leest, dan houdt hij daarin eer den voorwerpelijken dan den onderwerpelijken kant.

Dr Bavinck wilde niet eenzijdig zijn.

En toch, zoo constateert Dr v. d. V. S., Dr Bavinck was eenzijdig.

Maar nu wil Dr S. die eenzijdigheid van Dr Bavinck niet corrigeren.

Nee, hij heft de leuze op: wij willen wat in Dr Bavinck was.

Ik kan het niet helpen, maar dit klinkt mij ietwat profaan.

Ik denk hierbij onwillekeurig aan wat Paulus schreef in den Filippenserbrieff: „Want dat gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was“.

(2: 5).

In Christus was geen zonde.

In Dr Bavinck wel.

Het gaal den kant van Bavinck-vergoding op, als wij tot ons devies kiezen: wij willen wat in Dr Bavinck was.

Dr Kuyper en Dr Bavinck hadden beiden ongetwijfeld hun gebreken.

Maar die moeten wij zoeken te mijden.

Doch in hun gevoelen over de verhouding van subjeet tot object, van het onderwerpelijke tot het voorwerpelijke streefden zij naar harmonie.

En daarin moeten wij hen volgen.

God heeft ons beide mannen tegelijk geschenken. Laten wij hen dan niet door willekeurig uitspikkelde lijnen scheiden.

En vooral niet tegen het gebrek van den een waarschuwen en van het gebrek van den ander een grondslag maken om er op te bouwen.

Laten we trachten te voorkomen, dat straks de een in onze kerken zich beroemt: ik ben van Kuyper! En de ander: ik ben van Bavinck!

Aanvaarden we beiden in hun aanvulling van elkander.

Is Christus gedeeld?

Is Bavinck voor u gekruisigd?

Of zijt gij in Bavinck's naam gedoopt?

HEPP.

Naschrift. In ons vorig artikel leze men „ken“, principes voor: „denk“, principes.

Omdat in dit artikel tal van kerkelijke kwesties worden aangeroerd, vervalt ditmaal de rubriek Kerkelijk Leven.

UIT DE SCHRIFT.

Tot het einde.

... zoo heeft Hij ze liefgehad tot het einde.

Joh. 13:1.

In onze verscheurde en verscheurende wereld, die der ontbinding is overgegeven, is liefde, dat is saambinding, altijd een wonder.

Maar als de liefde eenmaal bestaat, als ze haar aanvang gevonden en aan een begin zich vastgehecht heeft, dan is liefhebben tot het einde, van Gods zijde gezien, een vanzelfsheid; doch van ons menscheijk standpunt uit beschouwd, een wonder. Niets spreekt, wanneer eenmaal de liefde gegeven is, meer vanzelf, dan dat God het voorwerp Zijner liefde liefheeft tot het einde. Doch wanneer een mensch liefheeft en zijn liefde waarlijk zich aan haar voorwerp hecht tot het einde, wel, dan is daar geen grooter wonder.

* * *

Van Goddelijke liefde noemden wij het een vanzelfsheid, dat ze, eenmaal ontwaakt, tot het einde toe bemint. Gods liefde toch is verkiezende, is scheppende liefde. Zij ligt in Zijn Wezen als een brandend vuur van eeuwigheid; en buiten Hem Zelf was immers niets aanwezig, waaraan zich Gods liefde hechten kon — in die eeuwigheid, waar de liefde haar besluit eens nam. Wij menschen kunnen slechts liefhebben hetgeen wij voorhanden vinden; God echter vindt niets voor handen wanneer Hij Zich Zijn liefdedaad voor

ncent-
liefde
die He
daarna
schape
kelijk
idee b
den w
de we
vóór
Zijner
wikke
de ged
de me
te vor
staan,
doel
tot z
gerake
komen
naar l
liefde
de Pre
is bek
de ver
van G
idee, c
als al
waara
het ei
harer
Als
zelfs

Maar
grote
Is d
Nee
Heere
is hen
voltre
het ei
is dat
wezig;
Men
anders
Is Go
houde
kaart
en nu
bonde
zelf n
heid,
schen-
idee;
voorw
aan h
den s
van he
ne id
maakt
mense
doch
vinder
dan k
heid
veel
doet,
sterke
liefde
heeft
in de
tot el
aan h
gelijk
liefde,
die he
niet d
ook d
de wi
vervo
kelijk
die in
de wi
ontnu
dan l
uw w
gij ste
winne
rosset
weede
Lie
ook e
grijpe
hebbe
gevon
strev

Prij
pelen
den l
Dat
lereer
Chris
schep
niet,
kies
mindi

neemt: Hij moet eerst maken, wat Hij straks wil liefhebben. Zoo heeft God de dingen, de menschen, die Hij wil beminnen, eerst lief in de idee: eerst daarna schept Hij ze. Dus kan Hij aan de geschapen voorwerpen van Zijn liefde ook die werkelijkheid geven, welke tenslotte aan Zijn eeuwige idee beantwoordt. Zoo is er aan het begin van den weg Zijn liefde de idee, en aan het einde de werkelijkheid. En nooit kan Gods liefde rusten, vóórdat in de historie, in den tijd, de voorwerpen Zijner soevereine liefde zóó geworden, zóó ontvankelijk zijn, dat ze in het best aan de idee, aan de gedachte Gods beantwoorden. Hoe dichtert dus de mensch, dien God in liefde heeft gekend van te voren, komt bij de vol-einding van zijn bestaan, hoe meer Gods liefdesarbeid aan hem haar doel bereikt. Elk oogenblik komt die mensch nader tot zijn einde en in dat einde ziet God hem geraken tot die volle werkelijkheid, die de volkomen uitwerking is van de goddelijke idee, waarnaar hij in liefde geschapen en waardoor hij in liefde gedragen is. Het einde van een ding, zegt de Prediker, het einde ook van elk liefde-ding Gods, is beter dan zijn begin. Want bij het einde is er de vervulling van Gods raad, de verwezenlijking van Gods plan, de bereiking van Gods liefdes-idee, die van eeuwigheid in Hem was. En zoozeer als alles in God dringt tot de volmaking, zóó waarachtig is het ook, dat Zijn liefde pers naar het einde, dat is: de voleinding van het voorwerp harer soevereine keuze.

Als God eenmaal liefheeft, dan is het een van-zelfsheid, dat Hij liefheeft tot het einde.

* * *

Maar in der menschen liefdeswegen is daar geen grooter wonder dan liefhebben tot het einde. Is dat wonder afwezig?

Neen; het is er; want liefde is ook vlak des Heeren; hare kolen zijn vurige kolen en hun vuur is hemelsch vuur. Daarom kan zich wel dit wonder voltrekken, dat zelfs ook menschen liefhebben tot het einde; maar zoovele malen als het gebeurt, is dan ook het goddelijke wonder daarin aanwezig: het wonder, dat verbazen moet.

Menschelijke liefde kiest haar voorwerpen niet anders dan met een beperkte, gedwongen keuze. Is Gods keuze onbeperkt en vrij, de onze is gebonden; wij kunnen niet kiezen buiten de staat-kaart van de in de wereld aanwezige machten en menschen om. De keuze is in de liefde gebonden; maar de liefde zelf wil vrij zijn; de liefde zelf reikt in haar ideaal verder dan de werkelijkheid, die ze op aarde gegeven vindt. Ook menschen-liefde heeft haar idealen, ze kent ook haar idee; en in het ideaal, dat ze zich aangaande haar voorwerp stelt, is er eenzijdig een herinnering aan het verloren paradijs, waar liefde anders niet dan schoonheid vond; en is er tevens een zoeken van het komende paradijs, waar wederom de schoone idee zich in de schoonste werkelijkheid volmaakt herkennen zal. Zoo komen wij, geplaagde menschen, met onze idee naar de werkelijkheid; doch die twee passen op elkander niet; wat wij vinden is niet wat wij zouden willen vinden. En dan komt er de strijd tussen idee en werkelijkheid. Zwakke liefde kent van dien strijd niet veel; want de werkelijkheid, gelijk ze zich voordoe, beheerscht en verwingt straks bij een onsterke liefde de idee, het ideaal. Dan past zulke liefde zich wel aan bij haar voorwerp en dan heeft ze wel lief — tot het einde; maar ze is in de ontwikkeling van haar voorwerp van begin tot einde zelf mee vervormd, veranderd; ze zou, aan het eind gekomen, zich niet meer herkennen, gelijk ze in den beginne was. Maar de sterke liefde, de liefde, die haar ideaal volbewust weet, die het hoog houdt en zuiver? Zij laat zich de idee niet door de werkelijkheid ontnemen, en toch geeft ook de werkelijkheid haar soms zoo weinig toe; de werkelijkheid buiten ons kan wel onze ideeën vervormen, maar onze idealen kneden niet de werkelijkheid naar hunnen wil. Daar is menige liefde, die in haar begin haar idee meende te vinden in de werkelijkheid van haar voorwerp, in het eind ontuchtend en tot bitterheden ontwaakt; en o, dan lief te hebben tot het einde... o liefde, uw weg is dan zoo zwaar; te zwaarder, naarmate zij sterker zijn en onafhankelijker. Wel zijt gij onoverwinnelijk, gij vlammen des Heeren; doch in uw rossen schijn is de openbaring van smart en van weedom.

Liefhebben — tot het einde; zeker, het is er, ook onder de menschen. Maar er is geen onbegrijpelijk wonder, dan dit: dat menschen liefhebben tot het einde. Want onze in de laagte gevonden werkelijkheid is niet naar onze naar hoven strevende idee.

* * *

Prijze nu Gods Evangelie Hem, Die Zijn discipelen liefhad tot het einde: Christus Jezus, den Man van smarten.

Daar is in Zijn liefhebben tot het einde alereerst de vanzelfsheid der goddelijke liefde. Christus is waarachtig God; ook Zijn liefde is scheppende liefde; haar voorwerp vormt Zijn liefde niet, doch Zijn liefde vormt haar voorwerp. Ze kiest; ze schept; ze maakt; ze roept haar beminden. Wat spreekt, discipelen, nu meer vanzelf

dan dat de Zoon Gods u tot het einde toe bemint? Zie, de ure is gekomen en ieder oogenblik bereikt u meer en meer voor haar feestin der voltooide ideeën. Wat is vaster dan deze volharding in liefde?

Doch het wonder, zou hier het wonder niet zijn? Ja, het is er; want ook waarachtig mensch is de Christus, de Zoon des menschen. In Zijn menschelijk bewogen ziel woont sterk de zuiverste idee der liefde; en geen voorstelling kunnen wij ons vormen van het sterke, hooge ideaal, dat Christus in Zijn liefde uitdraagt tot de wereld, die Hij vindt. En hoe vindt Hij de wereld, hoe de menschen? Ach, Hij Zelf weet, wat in den mensch is; Hij weet het in het begin der liefde; en toch op den langen weg van begin tot einde is het Zijn fijne menschelijke ziel een telkens pijnlijke wonde, die Hem de tegenstelling slaat tusschen ideaal en werkelijkheid in Zijn discipelen. Vele wonden sloeg Hem de werkelijkheid, ruw tot het einde. Dat zijn de wonden, waarmee Hij geslagen is juist in het huis Zynner liefhebbers. Tot het einde...; maar het einde brengt Hem discipelen, die twisten, verraden, verloochenen, slapen, vluchten, vergeten... in het einde.

Toch heeft Christus lief tot het einde. En die volharding der liefde is niet verkregen door verzwakking eener liefde, die haar ideaal in 't best verwingen en verlagen laat, en die in 't einde minder vraagt van haar voorwerp, dan ze in haar begin heeft gevraagd. Christus heeft niet tot het einde lief, omdat Hij de oogen sluit of voor de werkelijkheid, of voor het ideaal. Hij ziet die twee in fel contrast en zie, toch heeft Hij lief tot het einde.

Nu is der liefde smart verzekerd. Nu wordt der liefde kracht getoond. Nu blijkt der liefde dienst het offer.

En wij, zouden wij thans nog niet onze zondige werkelijkheid, naarmate het einde nabij komt, durven beendragen in den kring dezer liefde, die niet haar idee in ons verliest, doch eindelijk in ons uitwerkt, ten volle en ten schoonste?

Ons einde... wij zullen nooit zóó goed weten als dan, dat we aan de idee niet beantwoorden en we zullen toch nooit zoo dicht zijn bij haar verwezenlijking als in het einde.

Ons einde... er zal dan maar een schrede zijn tusschen onze zondige werkelijkheid en Gods schoone idee.

En die ééne schrede zou een eeuwige onmogelijkheid zijn, als niet de liefde, die schept, onzen voet voor aanstoot bewaarde en hem in den geest maakte „als der hinden“.

Ons einde zal beter zijn dan ons begin, indien wij gelooven in Hem, Die liefhad tot het einde en tot in de einde-loosheid der eeuwigheid, Hem. Wiens liefde in het vanzelfsprekende wonderbaar is; Hem, Die het einde roept van den beginne, als nog geen van die was; en Die het nastemmen met ons verwacht heeft in smartelijk duld.

K. SCHILDER.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Geestelijke behoeften en stoffelijke nooden.

II.

De mensch kent tweeërlei nooddrift.

Hij is door God niet alleen geschapen met een lichaam maar ook met een ziel, en beider behoeften en begeerten zijn, zooals ik een vorige maal reeds opmerkte, door de zonde tot nooden verscherpt. De harmonie tusschen stof en geest, tusschen mensch en schepping, tusschen den mensch en God in de eerste plaats, is verbroken, en nu heeft de onsmarlijke en gelukkige behoefte plaats gemaakt voor een nood, die dikwerf schrijnt en het gansche leven, zoowel van den enkeling als van de gemeenschap pynigt. Ik wees reeds met een enkel woord op de nooden der ziel, doch die zijn de eenige niet. Ook ons lichaam kent zijn behoeften, en ook dat lichaam heeft in verband met de stoffelijke wereld waarin en waaruit het leven moet, de bange gevolgen der zonden ondervonden.

Wat behoefte was is nood geworden.

De mensch kent honger en dorst; hij moet arbeiden in het zweet des aanschijns en eten het brood der smart; hij heeft te worstelen met doornen en distelen en zijn spijze te ontwingen aan een gevloekten aardbodem; op zijn schouders rust het zware juk van moeite en zorgen, en de overvloed, die zijn deel was in het Paradijs, is verdronken door velerlei gebrek en ellende. Den mensch overkomt nu armoede en ontbering; hij gaat gekukt onder de levenszorgen en broodvragen; hij weet soms niet wat hij eten of drinken zal; de stoffelijke dingen nemen, omdat hij leven moet, hem dikwerf geheel in beslag, en de harmonie in de menschenwereld is geweken voor velerlei disharmonie en misstand, waar naast de meest ongebonden weelde de afgrond der bitterste ellende gaapt.

Die stoffelijke nood, die zich natuurlijk eerst als een individueele nood openbaart, is in de laatste tijden verscherpt tot den socialen nood, welke hoe langer hoe grooter afmetingen aanneemt. Die sociale nood is, gelijk ik vroeger in een ander artikel

reeds opmerkte, eigenlijk een kwestie van onrechtvaardige verdeling, en wel in dezen zin, dat de verdeling onder de menschen niet beantwoordt aan den eisch der zoogenaamde uitdeeltende gerechtigheid. Die uitdeeltende gerechtigheid bestaat niet hierin, dat ieder in dit leven evenveel krijgt, want God heeft ongelijkheid gewild, maar dat ieder krijgt wat hem op de plaats, waar hij gesteld, en in het werk, waarvoor hij geroepen is, toekomt.

Zoo is het met ieder organisme en h.v. ook met het menschelijk bestaan.

Zal dat lichaam gezond zijn en normaal zijn functies verrichten, dan moeten alle leden van dat lichaam gevoed worden naar behoefte en nooddrift, maar als er een orgaan overvloed wordt en een ander aan bloedaarmoede lijdt, wijkt de gezondheid, worden de krachten verspilld, en kwijnt het leven. In het sociale lichaam is het niet anders. In dat organisme vinden we verschillende leden, die onderscheidene roeping te vervullen hebben, en allen niet evenveel behoeven, maar elk voor zich moeten ontvangen, wat ze noodig hebben tot het verrichten van hun arbeid, zal er samenwerking en harmonische ontwikkeling van 't geheel zijn. Normale voeding van alle leden is dus de eisch der uitdeeltende gerechtigheid, en aan dien eisch wordt helaas niet voldaan.

Op velerlei wijze niet.

Bij den een is er overvoeding en bij den ander vermagering op te merken; hier heerscht overdaad en daar gebrek; de verhoudingen zijn scheefgetrokken en waar vrede moest zijn, is strijd, en wij drukken ons niet te sterk uit als we spreken van socialen nood. Die nood kan niet ontkend. Hij mag allermint worden voorbijgezien of goedgepraat, en wie in parvenu's-optimisme zou boweren, dat het met de ellende en met de nooden op stoffelijk terrein wel zóó meevalt, dat men er gevoegelijk over zwijgen kan, is onoprecht tegenover zichzelf, en tegenover de samenleving, die om redding uit den veelvuldigen jammer roept.

Er is dus tweeërlei nood.

Wij kunnen spreken van geestelijke en stoffelijke of wil men sociale nooden, maar staan die beide niet elkander in verband? Kunnen ze in een adem genoemd worden? Heeft het stoffelijke iets te maken met het geestelijke in engeren zin? Neen zegt het socialisme, want die beide hebben niets met elkaar gemeen. De geestelijke behoeften tellen, indien ze er althans zijn, in den economischen strijd niet mee, en ze staan zoo sterk onder den invloed der sociale factoren, dat ze tegenover deze geheel wegvallen. Het materieel belang is het een en het al. De maatschappelijke strijd mag en behoeft niet door het geestelijk ideaal beheerscht te worden en de vervulling der religieuze begeerten gaat in die mate buiten de bevrediging der stoffelijke nooden om, dat men voor het eerste de kerk en voor het tweede het socialisme kan gebruiken, zonder dat die beide eenig contact met elkander hebben.

Eigenlijk gaat men nog verder.

Men sluit voor het hemelsch-geestelijke het oog. Men heeft voor de eeuwige dingen geen interesse. Aan deze belangen wordt geen plaats, en zeker geen eerste plaats in het leven toegekend, en dat de stoffelijke vrijmaking alleen door de geestelijke verheffing en verlossing kan verkregen worden is den Marxist een dwangheide. Hij scheidt die beide terreinen, of subsumeert het laatste aan het eerste, en terwijl hij alleen worstelt om op de broodvraag het reddend antwoord te geven, weet hij niet den zielenood geen raad en cijfert dien in bruis ontkennend weg.

Lijnrecht tegenover dit socialistisch beweren staat de opvatting, die men aantreft in piëtistische en valsch-mystieke kringen. Terwijl de eersten vergeten, dat God in den beginne niet alleen de aarde maar ook den hemel geschapen heeft, sluiten zij hun oog er voor, dat ook de aarde het werk Zijner handen is. Zij trekken niet slechts in menig opzicht de zuiver-geestelijke verhoudingen scheef, doordat zij de harmonie tusschen object en subject in de verlossing, tusschen Christus' werk voor en in ons uit het oog verliezen, maar zij toonen weinig belangstelling voor de nauwe verwantschap tusschen stof en geest. Het eerste isoleeren zij van het laatste, en beschouwen in echt-doopersche mijding dit natuurlijk terrein als een profaan gebied; dat wel, om der spijze en des levens wil bestreden, doch tevens zoo spoedig mogelijk moet ontvloden worden. Zij trekken zich het liefste in hun geestelijken schuilhoek terug; zij laten de wereld liefst aan zichzelf over; voor Christelijke actie zijn ze koud en allermint sympathiek gestemd, en het zieleleven is hun het een en al.

Nu moet toegestemd worden, waarop ik ook nader terugkom, dat in het leven der ziel tenslotte het zwaartepunt ligt, doch met die hooge waardeering van het geestelijk leven mag allermint gepaard gaan een geringschatting van het stoffelijk-tijdelijke, en een negatie van onze sociale roeping. Het is zeer jammer, dat dit mysticisme verlamdend op de Christelijk-sociale actie in gewerkt en den voortgang van het socialisme bevordert heeft, en het is een opmerkelijk verschijnsel, dat het jongere geslacht, dat uit deze piëtistische kringen afkomstig is, voor het grootste deel afvalt, en het ongeloof en het socialisme in de armen valt.